

SANOMALEHTIKESKUSTELUA MAASEUDUN NAISTEN OIKEUKSISTA 1800-LUVULLA

Anna Rajavuori

Laura Stark 2011: *The Limits of Patriarchy. How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish-Language Press*. Studia Fennica Ethnologica. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 263 s.

Etnologian professori Laura Starkin monografiatutkimus nostaa esiin varhaisen keskustelun naisten oikeuksista suomenkielisessä sanomalehdistössä. Naisten oikeuksien historiaa on

tutkittu Suomessa pääosin kansalaisjärjestöjen, poliittisten liikkeiden ja kaupunkilaisten näkökulmasta. *The Limits of Patriarchy* käsittelee kuitenkin aikaa ennen keskustelua naisten äänioikeudesta, kansalaisjärjestöjä ja -liikkeitä tai ”naiskysymyksen” olemassa oloa. Tutkimus osoittaa, että jo 1850–1860-luvuilla lehtien palstoilla käytiin keskustelua naisten oikeuksiin liittyvistä kysymyksistä.

The Limits of Patriarchy käsittelee perheen valtdynamiikkaa maaseudulla 1800-luvun jälkipuoliskolla. Tutkimus on lähtökoh-

diltaan monitieteinen. Teorian osalta Stark yhdistää etnologisia ja sosiaaliantropologisia lähestymistapoja sekä käyttää mikrohistorian metodeja ja retorista analyysia. Tutkimuksen pääkäsite on perhepatriarkaatti (*familial patriarchy*), jolla tarkoitetaan patriarkaalista järjestelmää maaseudulla. Maataomistava ja naimisissa oleva mies oli maatilan autonominen hallitsija. Hän edusti auktoriteetillaan tilan mailla asuvia ihmisiä, sekä omaa perhettään että palkollisia. Isäntä myös kontrolloi tilan varoja ja oli ainoa, jolla oli oikeus myydä sen tuotteita. Tutkimuksessa kysytään, miten nämä olosuhteet yhdessä modernisoituvan yhteiskunnan ilmiöiden kanssa synnyttivät toisaalta tarpeen kotivarkauteen ja sitten nostivat sen esiin sanomalehtien palstoilla. Lisäksi paneudutaan siihen, ketkä osallistuvat julkiseen keskusteluun kotivarkauksista ja millä retorisilla keinoilla.

KOTIVARKAITA JA KONTINKANTAJIA

Kotivarkaudella tarkoitettiin luvatonta ruokatarvaroiden viemistä kotitalan varastoista ja niiden myymistä tai vaihtamista tavaroihin tai palveluihin. Tutkimus osoittaa, että kotivarkauksien nostaminen julkisen keskustelun aiheeksi sanomalehdissä toimi ikään kuin Troijan hevosena. Ilmiöstä keskustelemalla voitiin ottaa kantaa oikeudellisiin ja moraalisiin kysymyksiin, kuten maaseudun naisten perintöoikeuteen, sekä horjuttaa perhepatriarkattia kyseenalaistamalla isäntien valta-asema agraarissa perheyhteisössä. Merkittävän kotivarkauskeskustelusta tekee myös se, että se oli ensimmäinen suomenkielinen julkinen keskustelu koskien maaseudulla elävien naisten oikeuksia. Kotivarkauksiin syyllyminen ei ollut varsinaisesti sukupuolisidonnaista, mutta aiheen noustessa esiin lehdistössä siitä puhuttiin nimenomaan naisiin ja erityisesti talontyttäriin liittyvänä ongelmana. Vaikka ilmiötä paheksuttiin sekä moraalisisista että taloudellisista syistä, kirjoittajat eivät kuitenkaan syyttäneet asiasta naisia. Syyttävä sormi

osoitti pikemminkin isäntää, jonka pihiyden, ilkeyden tai ymmärtämättömyyden vuoksi tyttäret joutuivat varastamaan kotoaan ruokatarpeita.

Stark kerii esiin kotivarkausilmiön taustalta useita eri teemoja, jotka liittyvät muun muassa perimisoikeuteen, kulutustapoihin ja -trendeihin, lasten kasvatukseen, häätapoihin ja juoruilun funktioihin. Tutkimus tuokin esiin monitahoisien kuvien maaseudun sosiaalisista suhteista ja kulttuurisista käytännöistä. Merkittävä syy kotivarkauksien yleistymiseen oli kauppapuotien perustamisen salliminen maaseudulle vuonna 1859, jolloin kulutustavaroiden saatavuus lisääntyi huomasti ja ne tulivat saavutettavaksi muillekin kuin talon isännille. Tavaroiden lisäksi kotoa varastetuilla ruokatuotteilla saatettiin ostaa palveluita. Kotivarkauksiin yllytti myös niin sanottujen antimien kerääminen. Morsian antoi sulhasen suvulle lukuisia, jopa satoja vaatekappaleita, joiden valmistaminen itse olisi ollut käytännössä mahdotonta. Kotivarkauskeskustelussa antimia pidettiin turhana ja vanhanaikaisena tapana, josta olisi syytä päästä eroon.

Stark käsittelee tarkemmin erityisesti ”kontinkantamisen” ja muiden tavoitehakuisten juorujen levittämisen sosiaalisia merkityksiä ja ”juoruakkojen” valtaa maaseutuyhteisössä. Vaikka tutkimuksen kohde on selvästi maataomistavassa luokassa, työsuoritusten ja juorujen levittämisen ostaminen laajentaa tutkimuksen näkökulmaa kotivarkauksien vaikutuksiin ja valtdynamiikan tarkasteluun perheyhteisön ulkopuolella. Kotivarkaudet eivät olleet siis pelkästään perheen sisäinen asia, vaan taloudellisesti merkittävä seikka monille maata omistamattomaan luokkaan kuuluville naisille.

KÄTKÖSSÄ OLLUT KÄYTÄNTÖ JULKISUUTEEN

Naisten oikeudet perimiskysymyksessä nousivat esiin lehdistössä 1860-luvun alussa. Kotivarkauksiin syyllystyneitä talontyttäriä

puolustettiin, koska varkauksien kautta saatua rahaa pidettiin eräänlaisena perintöosana ja korvauksena tilalla tehdystä työstä, jota tyttaret eivät muuten saaneet. Mitä pienempi perintöosuus, sitä suurempi oikeus naisilla oli ottaa tilan tuotteita omin luvuin. Tähän keskusteluun liittyi ensimmäistä kertaa myös miesten ja naisten töiden arvon määrittelemisen siten, että siitä myöhemmin kehittyi stereotypia vahvasta suomalaisesta naisesta, joka työskenteli miehensä rinnalla tilan menestyksen hyväksi.

The Limits of Patriarchyn merkittävin lähdeaineisto koostuu 64 kotivarkautta käsittelevästä suomenkielisestä sanomalehtikirjoituksesta, joista monet ovat niin sanottuja maalaiskirjeitä eli lukijoiden lehdelle lähettämiä tekstejä. Kirjoittajien joukossa on joitakuita talontyttäriä, mutta pääasiassa kotivarkauksista keskustelivat miehet, isännät ja koulutusta saanut keskiluokka. Erityisen kiinnostavia ovat kuitenkin nuorten naisten kirjoittamat lehtitekstit kotivarkaudesta. Vaikka kirjoitusten diskurssi noudatteleeikin pääosin samoja linjoja kuin miesten kirjoittamisessa, ”asiantuntijuus” eli varsinaiseen viiteryhmään kuuluminen kotivarkausasiassa antoi talontyttärille mahdollisuuden esiintyä julkisuudessa. Sanomalehti *Tapion* toimittaja Antti Manninen jopa erityisesti toivoi nuorten naisten kirjoittavan kirjeitä julkaistavaksi lehdessä.

Sanomalehtitekstien ohella Stark on käyttänyt aineistonaan julkaistuja ja julkaisemattomia etnografisia kuvauksia sekä realistista etnografista fiktiota. Näiden aineistojen yhdistäminen on ehdottomasti tutkimuksen vahvuus. Yhdistelmä on toimiva ja lähteiden avulla on päästy kiinni kotivarkausilmiön motiiveihin ja perhepatriarkaatin valtdynamiikkaan. Aineistot tukevat toisiaan, ja Stark tarjoaa niiden avulla syvällisen tulkinnan

kohteestaan, vaikka viitteet siihen, mitä kotivarkauteen tavalla tai toisella sekaantuneet ihmiset todella ajattelivat käytännöstä, ovatkin vähäisiä.

Tutkimuksen rakenne on kolmiosainen. Toisessa ja kolmannessa osassa Stark käyttää pitkiä ja tiheään esiintyviä sitaatteja lähdeaineistosta varsinaisen leipätekstin joukossa. Ratkaisu ei välttämättä ole lukijaystävällisin, sillä vaikka sitaatit ovat kiinnostavia, ne tekevät lukukokemuksesta hiiven raskaan. Lukijalla olisi kyllä luottoa Starkin tulkintaan ilman kokonaisten sanomalehtiartikkelien siteeraamista. Pitkät sitaatit tuovat näkyviin myös väistämättömät käännösongelmat: Kuten Stark itsekin toteaa, käännöksissä on menetetty paljon vivahteita 1800-luvun sanomalehtikielestä ja esimerkiksi murreilmauksista.

Tutkimuksen ja ennen kaikkea tutkimusekonomian kannalta ratkaiseva merkitys on ollut Kansalliskirjaston Historiallisen sanomalehtiarkiston digitoinnilla. Vuoteen 1910 asti digitoidut sanomalehdet ja etenkin sanomalehtiarkiston käyttöliittymän hakutoiminto antaa paljon mahdollisuuksia hyödyntää sanomalehtiaineistoa. Starkin tutkimuksen soisi rohkaisevan näiden aineistojen entistä monipuolisempaan käyttöön sekä sukupuolihistorian tutkimukseen, joka pyrkii selvittämään piilossa olevia sukupuolten valtdynamiikkaan tai käytäntöihin liittyviä kysymyksiä. Kotivarkauden kaltaisia Troijan hevosia ja monitahoisia valta-asetelmia horjuttavia käytäntöjä lienee muitakin.

VTM Anna Rajavuori on poliittisen historian jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.
anna.rajavuori@helsinki.fi